

SLOVENSKI

UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gl. za vse leto, 1 gl. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daja za 2 gl. na leto. Spise, dopise in naročnino sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznanila, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovolično pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. šte. 229.

Štev. 4. V Mariboru 1. februarja 1873. I. letnik.

Šolnina.

„O nadležna šolnina!“ tako tožijo župani in učitelji, kedar morajo šolnino pobirati, tako tožijo starši, kedar morajo te kraj carje plačevati in tako bi imeli tožiti vsi tisti, katerim je mar za šolski napredek; kajti ravno šolnina je tudi vzrok slabemu šolskemu obiskovanju, nevolji staršev do šole in drugih neugodnosti. Šolnino so desedaj popolnoma odpravili na Koroškem, Dolenje-Avstrijskem, na Saleburškem, v Bukovini in Gornji Avstriji. Na Štajerskem se je deloma tudi že zgodilo; kajti dovolilo se je okrajnim zastopom, da so prevzeli plačevanje učiteljev iz svojih blagajnic in da so v ta namen pri davkih več doklade terjali. V vseh drugih deželah pa se tudi po novih postavah še pobira šolnina in sicer po različnih razredih srenj več ali manjše zneske. — To nam kaže sledeči spregled:

Dežela	V srenjah.				Opomba
	1	2	3	4	
	razreda				
	kr.	kr.	kr.	kr.	
Goriško	30	20	12	10	
Istrija	15	12	9	—	so samo 3 razredi
Česko	20	10	6	4	
Moravsko	12	8	4	—	„ „ 3 „
Šlezija	16	12	8	4	
Dalmacija	12	6	—	—	dva razeda
Štajersko	20	12	6	—	

V tem spregledu zaznamoyani doneski se namreč terjajo od šolskega otroka na teden. Šolnina mora pobirati srenjsko predstojništvo; na Kranjskem pa to storé večkrat učitelji sami, kajti župani mnogokrat ne morejo od ljudi nič izterjati. Da pa učitelj te krajcarje vendar le dobi, treba je, da sam pobira.

Obžalovanja vredno je, da so nekteri posamezni deželni zbori tudi pri novih postavah še obdržali šolnino. Čudno se nam zdi, da je v vseh teh zborih manjkalo mož, ki bi bili previdili škodljivost šolnine. Zoper šolnino govori:

1. Postavna dolžnost ali posilstvo, otroke v šolo pošiljati.
2. Pomanjkanje organov, ki bi se pečali s pobiranjem šolnine.
3. Nevolja staršev pri plačevanju šolnine.

Dolžnost v šolo hoditi in za to še plačevati, to je že samo na sebi protislovje. V navadnem življenji se vidi, da se za storjeno delo dobi plačilo. Tu pa je ravno nasprotno. Ali vzemimo si vojaščino v izgled. Od vsakega sposobnega mladčca terja država da gre v vojake. Tega pa ne tirja od njega, da bi si vojak sam kupoval obleko, orožje, hrano, poduk itd. In tako naj bi se to tudi od učenca ne zahtevalo, da plačuje poduk, marveč revni učence naj bi še zastonj dobival vse šolske potrebščine. Namesto šolnine naj se vpelje spošen šolski davek. Mislim, da sme država ali dežela to storiti tako slobodno, kakor je naložila različne doklade za vojske. Kedar gre za omiko ljudstva, gre ob enem za njegovo okrepčanje proti tujim in domačim sovražnikom.

Vgovarja se, da šolski davek bi krivično zadel vse tiste, ki nimajo otrok, in občutljivo bi to zadelo bogateže. Vsaj se to godi že pri sedanjih davkih. Zakaj bi ravno pri šoli izjema bila? In če morajo državljani brez otrok in bogatini tako rekoč po nedolžnem, plačevati, mislim, da ravno za to vrsto ljudi to ni taka krivica. Bolj trdo in več usmiljenja vredno je, če imajo revni starši po 6, 7 in 8 otrok, ktere morajo v šolo pošiljati in od njih na teden po 15 in 10 kr. šolnine plačevati.

To je najvažnejši razlog, ki govori za to, da se šolnina odpravi. Nadalje je pa tudi to, da manjka organov, ki bi šolnino pobirali.

Po obstoječih ukazih in postavah je to dolžnost srenjskih predstojnikov. Kako malo pa je priprostejšim županom po kmetih mar za šolo, za učitelja, to je marsikteri učitelj bitko skusil. —

Taki župani ne pobirajo šolnine iz malomarosti in pa iz tega vzroka ne, ker jim to veliko dela daja. So pa tudi starši tako nemarni, da nečejo plačevati teh krajcarjev, in županu tem manje, ker ga zavoljo njegove male omike premalo še spoštujejo in premalo spoznajo njegovo veljavo. Župan si nasproti staršem tudi ne upa ostro postopati. Šolnina je na dalje naj-

večkrat vzrok, da se srenjski možje branijo, županstvo prevzeti. Poslednjič je nevolja staršev pri plačevanju šolnine ne majhna. Kedar davek plačujejo, nič ne mrmrajo, voljno vse lepo odrajtajo; ne rekó žal besede davkarju in nič ne zabavljajo. Kedar pa šolnino plačujejo, roté se županu, zmirjajo učitelja, rekó, da otrok niso ali da jih ne bodo v šolo pošiljali itd.

Kedar se bode vpeljal šolski davek, še dozdevalo se jim ne bode, da morajo kaj za šolo plačevati. Zavoljo tega bodo tudi rajše otroke v šolo pošiljali.

Pa še ta nezgoda je pri šolnini, da se kljubu postav popobira le od otrok, šolo obiskajočih, in ne od vseh za šolo ugodnih otrok. Iz tega vzroka pa jih veliko v šolo ne hodi, samo zato ne, da ne plačajo šolnine.

Vendar odpravljanje šolnine utegne imeti tudi slabe nasledke za ljudsko ali narodno šolo. Ljudska ali narodna šola in ljudski učitelj morata biti v ozki zvezi z ljudstvom, z narodom. Postavodajalci namreč ženameravajo šolnino odpraviti — pri priliki, a ob enem hočejo šolo in učitelja iz ljudskih rok iztrgati in izročiti ju višim, najvišim deželnim šolskim oblastnijam.

To pa je centralizacija. Kakor pri drugih zadevah prevelika centralizacija škoduje, ravno tako utegne posebno pri šoli škodovati. Tako se po odstranjenji šolnine na Štajerskem imenovanje učiteljev namerava izročiti deželnemu šolskemu svetu. Če se to zgodi, zgubè okrajni šolski sveti vso veljavo. Že krajnim šolskim svetom ni ljubo, če jim okrajni šolski sveti imenujejo učitelje, katerih oni niso nasvetovali; kakošen udarec, utegne to biti za okrajne šolske svete? Potem bodo rekla ta svetovalstva: Kaj bodemo za šolo skrbeli, če pa naša beseda pri imenovanji učiteljev, pri najvažnejši in največji pravici nič ne velja? Deželni šolski svet na dalje ne bode znal tudi na tanko razmer krajev, ne bode poznal učiteljev in ne bode mogel vstrezati niti okrajem niti srenjam. Ljudstvo pa bode potem zgubilo vso veselje do šolstva. Pri imenovanji učiteljev ne bodo imeli niti okrajni niti krajni šolski sveti odločiven glas; zatoraj še udje k sejam ne bodo dohajati hoteli, kajti do sedaj jih je po večem le to še nekaj mikalo. Ako se tem svetovalstvom. odtegne imenovanje učiteljev je toliko, kakor da ki se ona popolnoma odpravila. Pri deželnem šolskem svetu bode se pa vsled te škodljive centralizacije toliko dela nakopičilo, da ga on ne bode mogel izvrševati, in šolstvo bode — škodo trpelo. Zatorej rečemo: Šolnina naj se odpravi, kjer še ni odpravljena; toda zarad imenovanja učiteljev naj ostane pri starem. Krajni šolski svet naj namreč nasvetuje učitelja, okrajni š. svet naj ga imenuje, in deželni šolski svet pa naj ga potrjuje.

Da to še dalje ostane, na to naj bi delali učitelji, srednje, okrajni zastopi, krajni in okrajni šolski sveti — in v 1. vrsti pa deželni poslanci.

O spričalih.

Ni dolgo še od tega, ko se je čveterorazrednim (glavnim) ljudskim šolam odvzela pravica, dajati učencem 4. razreda spričala sposobnosti, s katerim so mogli prestopiti v 1. razred srednje šole. —

Pred to določbo je bil v srednjo šolo vzet tisti učenec 4. razreda, ki je imel spričalo „prednosti“ ali 1. reda. V novih šolskih postavah je pa ta princip, da ljudske šole niso zato, da pripravljajo učence za srednje šole, ampak so za splošni poduk, ki ga je treba pri različnem poklicu v življenji. To velja tudi za 4razredne šole. Če pa bi imele šole s 4 učitelji pravico, dajati spričala za srednje šole, zakaj ne bi to pravico imele šole s 3 učitelji; vsaj večkrat učenec, ki je hodil samo k 3 učiteljem v šolo več zna, kot drugi, ki je hodil k 4. ali 5. učiteljem itd. In 2 učitelja ali tudi samo 1 učitelj na 2- ali 1razredni šoli tudi lahko izuči kteregega učenca, da je dober za srednje šole. Tedaj naj bi vsaka šola imela pravico, dajati spričala sposobnosti za srednje šole. Pa učitelji srednjih šol so že pred godrnjali, da dobivajo nesposobne učence, ki so 4. razred dovršili, kaj bi pa še zdaj rekli? Zavoljo tega smemo ljudski učitelji, zlasti na 4razrednih šolah veseli biti, da nam ni trebna spričal dajati. Drugi učitelji na 3-, 2-, in 1razrednih šolah so pa tudi lahko zadovoljni s to naredbo zato, ker zdaj morajo poslati v srednjo šolo tudi take učence, ki niso ravno hodili v 4. razred 4razredne šole. O tem vprašanji pisal je nov nemški šolski list na Dunaji, „Oesterr.-ung. Lehrerzeitung“ v svoji 1. številki med drugim tako: Nova naredba je prav izvrstna; gospodje učitelji srednjih šol si poiščejo tistih učencev, ktere morejo rabiti, s tem se zagotovijo, da se jim med šolskim letom ne bo treba ukvarjati z nepovabljivo robo, in nam ljudskim učiteljem si ni bati očitanja, da smo iz nevednosti, lehkomiselnosti ali iz hudobe razglasile otroke za srednjo šolo zrele, ko niso bili. Kratko rečeno: Mi imamo mir, očitanja srednjih šol so utihnili.

Tako sodijo ljudski učitelji o imenovani naredbi. Pa tudi učitelji srednjih šol so v tej reči svoje mnenje izrekli, a to je vse drugačno. Ti pravijo: Nov red v tej zadevi ni dober. Vsako leto tako veliko množico učencev izprašati, to je herkulevo delo, kteregega navadni človek ne zmora. Nadalje je rezultat take pre-

skušnje negotov in nezanesljiv, ker učitelj pri takem velikem številu le povrh znanje učencevo spoznati more. Vsled tega se prigodi, da dobi srednja šola morebiti več slabih učencév kot pred.“ —

V tem smislu še dalje govori omenjeni časnik in svetuje nazadnje, da naj le ostane pri tej naredbi. Vsaj učitelj 4. razreda nima toliko skrbi, kakor je je imel pred prav z omenjenimi spričali. Mi se tudi vjemamo s to mislijo.

Šolska svetovalstva.

II.

Kaj peče naše krajne šolske svete.*)

Občine izvolile so si svoje može za krajne šolske svete. Po deželi pa menda nobena občina vedela ni, zakaj jih voli. Možem samim se pa tudi še sanjalo ni, kake dolžnosti da s to volitvijo prevzemó. Ako bi bili poznali te le nekoliko, rekli bi bili: „Mi nismo za to, zavezani smo z občino tako, da proti njej ne moremo postopati v smislu postave.“ In kakošni so danes krajni šolski sveti? Z redkimi izjemami se vsi obnašajo pasivno, ali pa še protivno, in menijo, da so poklicani v opozicijo proti dobrohotnim nareddam nove šol. postave. Na uradno vprašanje: „Se li morejo krajni šolski sveti ponašati s kakim napredkom v šolstvu, odkar gospodarijo čez-enj?“ priznavajo sami trkaje na prsi: „Nostra culpa!“ nič. — In če bi se jih dalje vprašalo, ne bilo bi jih sram reči: „Šolstvo je na slabem, nego poprej!“ Pa zakaj? Zato, ker nimajo poguma §. 8. postave o šol. nadzorstvu (za Kranjsko) izpeljevati, največ pa, ker se bojé zabresti v nerazvozljive kolizije zarad siljenja k šolskemu obiskovanju. Oni si mislijo, pošiljanje otrok v šolo je od tegovanje od doma, to pa je vsakemu gospodarju materialna škoda, ktero više ceni, nego vso korist, ki jo šola donáša mladini.

Ni dolgo, kar sam slišal kmete, občinske odbornike praviti: Dokler smo svoje fanté le za domače delo rabili, so imeli veselje za delo; ko smo jih pa dali v šolo, jim je delo začelo smrdeti. Bojimo se, da na zadnje nobeden ne bode hotel več delati. Vsak bo hotel biti gospod. — Drugi spet pravi. „Po čemu šola? Sosedov deček je hodil 3 leta v šolo, pa ga jaz v branji posekam, če tudi se nisem šolal. Kdor ima „lešt“, se sam navadi doma.“ Taka mnenja so med ljudstvom razširjena.

Jako težaven je boj proti tako vkoreninjeni starokopitnosti. Krajni svét se ne upa podati v ta boj, deloma zarad neved-

---

*) Ker smo že zadnjič o krajnih šolskih svétih govorili, naj podamo v preišljevanje še ta spis, ki smo ga prejeli od prav zvedenega šolnika iz Kranjskega. Vred.

nosti in okornosti, deloma zaradi mrzlotne do šolstva, največ pa, ker se boji zameriti pri srenjčanih, ki stojè z njegovimi udi v kupijski zvezi. Tu se predsednik peča s poljedelstvom, ter potrebuje pri obdelovanji svojih posestov najpred revnih gostaçov, kateri potem na to zvezo greše in ne marajo ali ne morejo pošiljati svojih otrok v šolo; tam predsednik kramári, in vsi morajo pri njem blago kupovati, če ne je zamera pred in potem; tu so svetovalci kerčmarji, tergovci z blagom, z žitom, z lesom, z govedo, in bog vedi kaj vse, kar se vse pri kmetih dobi. Možje kraj. šol. sveta se morajo tedaj vedno prijazni kazati proti svojim sosedom, ako ne hotè svoji ek-sistenci škodovati! Teženj v kraj. šol. sveta delokrožji je v takem položaji za njegove ude neprenesljiv. Siliti mladino v šolo, to jim je neprestano sitno, to jih peče; no, sicer bi jim ne bilo še tako odljudno, sedež in glas imeti v krajnem šol. svètu, zlasti tistim udom ne, ki imajo blagajnico šolsko v svojih rokah, da morejo v potrebah seči v žep in plačati dilje — ne, ne, knjige, tablice in druge gospodarju —, eh, zopet sem se zarekel, in druge šoli potrebne pripomočke. —

Tako podredjene in poredne, ali prav za prav neredne urade nadzorovati in iz vajet nikdar izpustiti, je najtežja in najvažnejša naloga c. k. okrajnih šolskih svetovalstev. Vedno je treba kraj. šol. svète pritiskati, da ne pozabijo svojih dolžnosti in da s posilstvom šolsko obiskovanje pospešujejo. Sme se se reči, da nobeno postavno sredstvo ni ostalo neposkušeno,* s katerim se krajni šolski sveti bi ne bili spodbujali, naj za šolstvo kaj storè in zanikarnosti meje stavljaajo. Pa vse zastonj. Na 20 učiteljevih izkazov o slabem šolskem obiskovanji še krajni šolski sveti ne mrdnejo ne, in postava pa višim oblastnijam ne daje primerne moči, da bi jih primorala k delavnosti. Sploh je to pomanjklivost naših postavodajalcev, da pred razpisom kake nove postave ne pomislijo, kako se bode izvrševala.

Da krajne šolske svete peče §. 8., zlasti točka 8. postave o šol. nadzorstvu je videti tudi iz tega, ker pogostoma učiteljeve izkaze o šolozanemarjajočih otrokih pošiljajo tebi nič, meni nič okraj. šol. oblastnijam, češ, naj jih tam pozivljajo in ostro kaznujejo, sami jih ne bodo. To ne gre, da bi kmet kmeta kaznoval! Se vè!!

No, kaj bi pa morali vendar storiti, da bi vstregli postavi, in da bi se krajn. šolskemu svetu ne moglo kaj očitati?

To hočemo v naslednjem povedati, operaje se na uraden razpis, ki je bil poslan krajnim šolskim svetom novega okraja.

Ko učitelj izroči predsedniku kraj. šol. sveta izkaz onih otrok, ki ne hodijo v šolo, naj se starši ali njihovi namestniki pokličeje nemudoma, ali vsaj prve dni po predloženem izkazu pred kraj. šol. svèt z nasledujim pismenim pozivom:

*) To se more reči samo o nekterih okrajnih š. svètih. Vr.

Podpisani krajni šolski svet Vas J. J. iz . . . In pozivlja, da pridete . . . (februaja 1873) ob (10 uri dopoldne) v šolo (ali kamor koli) na odgovor, s tem pristavkom, da Vas kazen zadene, ako ne izpolnite naročila. —

(Še bolj terdovnatim se nazvani:) da Vas bode žandarmerija na Vaše stroške predpostavila, ali pa, da bodete poklicani pred c. k. okrajno glavarstvo, ako ne izpolnite naročila.

Krajni šolski svet v . . . . . dné . . . . . 1873.

J. J.,
predsednik.

Ker so krajni šolski sveti županijam koordinirani (priredjeni), morajo župani take „pozive“ po občinskem slugu razposlati. Ako tega ne storé, mora se krajni šolski svet pritožiti pri g. glavarjih. Ta tudi na prošnjo gotovo privoli žandarsko pomoč, ako je sila in stranka renitentna. — Po našem mnenje naj bi bili za to tiskani obrazi, vpeljani, kakor pri sodnijah. Zdaj bi se jih mnogo potrebovalo. Krajni šol. sveti bi s temi tudi skazali, da so svojo dolžnost storili. Ko se poklicani zbero, popraša predsednik vpricho učitelja in še enega ali dveh udov kraj. šol. sveta po vzrokih, zakaj otrok v šolo ne hodi. Učitelj zapisuje na kratko povedano opravičevanje, bodisi postavno ali nepostavno, v poseben zapisnik ali pa v predloženi izkaz. Ko je vsak zaslišan, povzdigne predsednik svoj glas, odgovarja vsakemu na zaznamvane zadržke, mu temeljito dokaže, kaj je prav in kaj ne, kateri so postavoveljavi izgovori, kateri ne. — Potem naj se vsem na srce položi dolžnost, skrbeti vestno za poduk svojih otrok, in pojasné postavni nasledki, ki jih zadenejo, ako ne bodo pošiljali otrok v šolo (glej deželni (kranjski) zakonik od leta 1856 VIII. del.*)

Poslednjič naj predsednik od vsakterega tirja odgovor na to podučevanje. To naj učitelj tudi kratko v poprej omenjeni zapisnik ali izkaz zaznamva. Kterih se poduk ni prejel, tistim se pové, da bodo c. k. okraj. šol. svetu po postavi naznanjeni postavno kaznovani. Potem še le naj se izkaz šolo zane-marjajočih z nasvetom pri slehernem in kako naj se kaznuje, nemudoma pošlje c. k. okraj. šolskemu svetu. To redno postopanje ni nikakor prezirati, ako se hoče šolsko obiskovanje vrediti. Vse drugo je brez vspeha in napravi le nepotrebne pisarije. Eksekutivno oblast imajo torej le c. k. okrajni šolski sveti. Krajni šolski sveti le pomagajo, in prave sredstva dajejo okraj. oblastnijam na roko, da se po najboljšem načinu šola priljubi

*) Za Štajersko govori postava, dase taki starši kaznujejo od 1—20 gld. ali z zaporom od $\frac{1}{2}$ — 4 dni, ako so brez premoženja.

pri narodu. Iz tega je jasno, da torej kraj. šolski sveti sami ne kaznujejo, ampak da so le odvetniki večih neprijetnosti, ktere bi zadele srenjčane.*)

O šolstvu v Istriji.

Obljubili smo čitateljem našega lista, da bomo večkrat govorili o šolstvu po raznih slovenskih pokrajinah. V 1. številki smo na kratko bili opisali šolstvo po slovenskem Koroškem. Danes hočemo nekoliko govoriti o šolstvu v Istriji. Sicer nismo dobro podučeni o razmerah šolstva pri naših južnih bratih, vendar nam je mogoče, da podamo vsaj nekoliko splošnih črtic. Poročilo naučnega ministerstva je leta 1870. tako poročalo o isterskem šolstvu: „Za šolo ugodne mladine je 33.048; šolo obiskajoče samo 13.013. Šol je 138, učiteljev 207. Šolo obiskuje toraj samo 39°/_o za šolo ugodnih otrok. Po učnem jeziku je v Istriji 53 italijanskih, 59 slavenskih (slovenskih in hrvatskih (ilirskih) in 26 slavensko-italijanskih šol.“ Od tega časa, namreč od l. 1870 se šolstvo istersko ni zboljšalo. Med 138 šolami, ktere je Istrija imela, bilo je mnogo, najmanje 50 šol za silo, na kterih so prednovimi šolskimi postavami duhovni večidel brezplačno poučevali. Po vpeljavi novih šolskih postav je pa okolo 40 duhovnikov šolam hrbet obrnilo. Posvetnih učiteljev pa ni bilo mogoče dobiti. V najnovejšem času pa se še posvetni učitelji preseljujejo iz Isterskega v druge dežele. V poslednjem času so nekteri dobili službe na Goriškem, seveda boljše od isterskih; kajti do sedaj so veljale v Istriji plače: 500, 400 in 300. Po 500 in 400 so toda imeli le učitelji po italijanskih in po poitalijančenih mestih in trgih; med tem ko je slavenski učitelj na vasi s 300 moral zadovoljen biti — pa vsaj še teh ni dobival. Te nizke plače je še le letos nekaj zboljšal isterski deželni zbor, kakor smo to že zadnjič enkrat omenili. Pa tudi kljub zboljšanju plač bode ostalo v Istriji še dolgo časa veliko pomanjkanje učiteljev; kajti mladih moči tudi novo učiteljsko izobraževališče ne bode moglo tako hitro odgojiti. Zatoraj najboljše, da se za zdaj duhovniki ondošnji zopet šol poprimó. Seve, da se jim mora dati za to neko plačilo. Tako se na priliko godi že sedaj na Goriškem, kjer so duhovniki na mnogih šolah tudi učitelji. Tako je v sežanskem okraju na Goriškem 8 učiteljev duhovnikov, in samo 13 je posvetnih

*) To ostro, pa postavno postopanje proti nemarnim staršem je res tedaj potrebno, kedar je pri šoli dovolj učiteljev, dovolj prostornih učilnih sob, a v njih malo mladine in le — prazne klopi.

Zdi se pa nam, da, žalibog po mnogih krajih ni učiteljev, ne prostorov; no tedaj tudi otrok ni treba. Vredn.

učiteljev; 14 šolskih občin je pa brez učitelja. V Istriji je v volovskem šolskem okraju med 22 učitelji tudi 13 duhovnikov; vsaj tako se nam piše. Če ti duhovniki v šoli tudi dobro in vestno podučujejo, tega ne vemo. Pa vsaj tudi ne vemo, če se jim za to podučevanje kaj nagrade nakloni, kakor v ravno omenjenem sežanskem okraju, kjer dobivajo duhovni učitelji za celo dnevno podučevanje (4 ure) 300 gld. in za poldnevno (150 gld.) za šolsko leto.

V Istriji imajo menda jako slabe šolske urade, katerim je posebno malo mar za slovenske šole. V prvi vrsti počasi deluje deželni šolski svet, ki leta in leta rešuje to pa ono učiteljsko vlogo. Bog daj boljšo prihodnost isterskemu šolstvu!

Fizika v narodni šoli.

III. Šolska ura.

Opazujmo danes dalje telesa po njihovih lastnostih. Tu imamo gobo. Namočimo jo v vodi. Glejte, kako se je vode napojila! Goba ima veliko lukenj, v ktere je voda stopila. Ali imamo še več takih teles? Seveda, kruh, les, oglje itd. so taka trupla. Imenujte še več takih teles! Prav za prav ima vsako telo večje ali manjše luknjice. S prostim očesom jih sicer pri vsakem telesu ne moremo zapaziti; toda s povekševalnim steklom ali drobnogledom je vidimo na prav mnogih telesih. Tako ima naša koža veliko luknjic, ktere s sovojimi očmi seveda le malo zapazimo; toda z drobnogledom vidijo se dovolj velike luknje. Vsako telo ima tedaj luknje, vsako je toraj luknjičasto. Luknjičavost je po tem takem občna lastnost teles. Ali je pa morebiti steklo, železo, srebro itd. tudi luknjičasto? Tudi je; kajti vsa ta telesa se dadó stisniti ali tlačiti, ako se dovolj moči v to porabi. Tako postaja železo, kedar se kuje, vedno manjše. Iz tega sledi, da so morale pred tlačenjem med posameznimi delci nekatere luknjice biti. Da je papir luknjičast, nam priča to, da je nekoliko prezoren, ter da se z vodo ali z oljem premoči skoz in skoz. Kedar se les napne, p. pri durih, ni to nič družega, kakor da je voda prešinila vse luknjice v njem, in ga s tem nekoliko razširila. Kedar les barvamo, takrat se barva tudi vriva v omenjene luknjice, in kedar koža strojimo, da dobimo usnje, takrat mora strojilna tvorina predreti vse luknjice v koži. Takih zgledov bi vam mogel še veliko naštet. Morda jih tudi vi znate? Da so res vsa telesa luknjičavé, nam spričuje tudi to, ko se vsa telesa dadó nekoliko stisniti ali stlačiti, kar smo že omenili. Telesa se stisnejo na manjši prostor, ako se tlačijo ali pa ohlade!

To zapazimo v življenji prav pogostoma. Kedar koli hočemo kako reč zmanjšato, jo tlačimo. To se postavim godi pri mnogih obrtnijah, v fabrikah za papir, za usnje itd., kjer morajo vselej različne te tvarine tlačiti. Da tudi zmanjšanje gorkote ali ohladenje krči telesa, o tem se prepričamo najbolj pri živem srebru. Če imamo živo srebro v stekleni cevi, in sicer v gorki izbi, pa ga nesemo na mrzli zrak; hitro zapazimo, da živo srebro v cevi pada, to je, krči se. Taisto bi se zgodilo, ako bi poleti iz toplega solnca nesli ga v mrzlo klet. Najbolj se dá zrak stlačiti. Voda in druge tekočine pa jako malo, na priliko: Če bi hoteli 20 kubičnih palcev vode v kanoni s 3 paleci debelimi stenami stlačiti tako, da bi voda zavzela prostor od 19 k. palcev; tako bi se kanona pred razletela, nego bi to dosegli. Vsa telesa se pa morajo tudi razširiti ali raztegniti. Gumilastika, kavčuk, svinec itd., že s roko lahko raztegnemo. Druga telesa se raztegujejo, ako je razregjemo.

Živo srebro v cevi se vzdiguje, ako cev k vroči peči ali na solnce nesemo. Kedar vodo razgrevamo, spreminja se v paro ali hlap, kateri ni družega, nego raztegnena voda, ki zdaj veči prostor zavzema. En kubičen čevljev vode, p. se spremeni, ako se dovolj dolgo greje, v toliko pare, da zavzame 1700 kubičnih čevljev prostora.

Naj povem (pokažem, če ima učitelj pripravo) še en izgled, iz kterega bodete razvideli, da se ogreta telesa res raztegujejo. Tu imam (učitelj naj to na tablo narisa, če nima tega aparata) obroček iz medi, tu pa železno kroglico, ki skozi obroček prav na lahkoma smukne. Zdaj bodem pa kroglico razgrel. Glejte ogreta kroglica pa ne gre več skozi, to je znamenje, da se je povejšala. Skozi drugi obroček, ki je manjši, pa kroglica ne pade. Kaj morem storiti, kedar stekleni zamašek v steklenici tako trdno tiči, da se ne da odmašiti? Treba je vrat steklenični po malem in previdno ogreti. Kaj mislite, zakaj kovači razbeljene železne okove na kolesa nabijajo? Zato, da se potem ohladè in skrčijo, ter trše in boljše držé. Iz teh in drugih izgledov smemo sklepati, da imajo vsa telesa to lastnost, da se v raznih okoliščinah raztegujejo in stisnejo. Razteznost in stisnost je tedaj občna lastnost teles. —

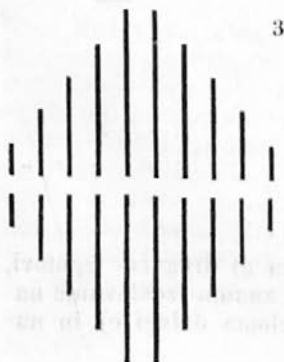
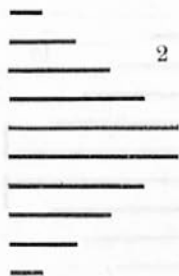
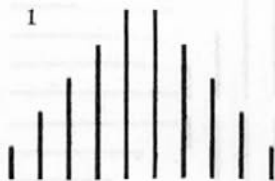
O risanju v ljudski šoli.

(Konec.)

Za vvod in kakor opravični pomoček sme se med drugim tudi lahko pregubani kos papirja porabiti, kar je po mojem mnenje kaj pripravno, da zbuja matematično stran čuta za oblike. Naj z zgledi pokažem. Vsaki učence ima v roki kos papirja kvadratne oblike. Sedaj vpraša učitelj: Koliko plani, oglov, črt

ima ta kos papirja? — To so trenotki, ktere naj učitelj po metodičnem načinu v spomin vtisne. — Merite nasprotni strani in kote med sabo! — Položite eno stran na drugi konec in pregubite papir! Koliko strani ima sedaj nova podoba? — Koliko je kotov? — Koliko ima enacih strani trivogelnik? — Kteri kot je ostal nespremenjen? — Sedaj položite eno stran (kakor je bil v začetku kvad.) na nasprotno in pregubite papir! — Merite strani! — Ktere so enake med sabo? — Kakšen je kot ene podobe? — Trivogelnik kakor tudi pravokot sta polovica kvadrata. Na ta način naj učitelj s pregubanjem papirja dalje napreduje.

Pa tudi tukaj naj učitelj pazi, da ne prestopi stališča, na katerem so njegovi učenci. Učitelj naj vadi papir pregubovati in potem podobe na tabli risati, in sicer naj ob robih papirja vlačijo, potem naj si zaznamvajo z začetnimi in končnimi pikami, kar naj prosto zvezujejo in še le potem naj delajo brez kakega pomočka. Ni dvomiti, da je najdel učitelj v tem spreten in lep pomoček, v nižjih razredih ljudske šole sploh vladajočo in škodljivo enoglasnost odpraviti in čut za oblike zdatno oživeti in povzdigniti. Pa tudi Froebel-nova metoda pri risanje zdi se mu najpripravnejša, da se z njo naredi prva stopinja v tem. Učitelj naj na tabla narisa posamezne podobe ktere naj s številkami zaznamva. N. pr.

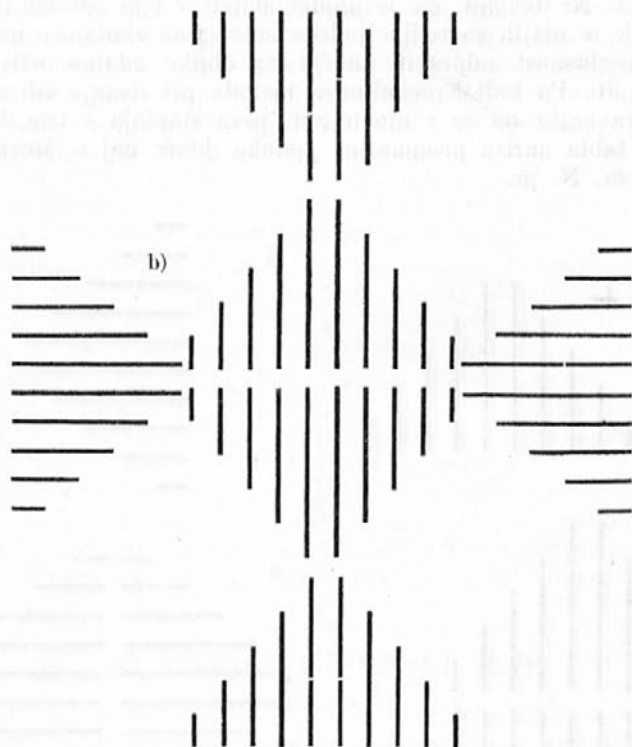

Kadar so si učenci dobro zapomnili vsako pod razno štev. spadajočo podobo, potem naj zapiše učitelj na tablo več štev., iz katerih naj potem učenci podobe zvezujejo in sestavljajo. Tako more učitelj ves frazred dalje k samostojnemu in miselnemu delu napeljevati. Take naloge bi bile n. pr.:

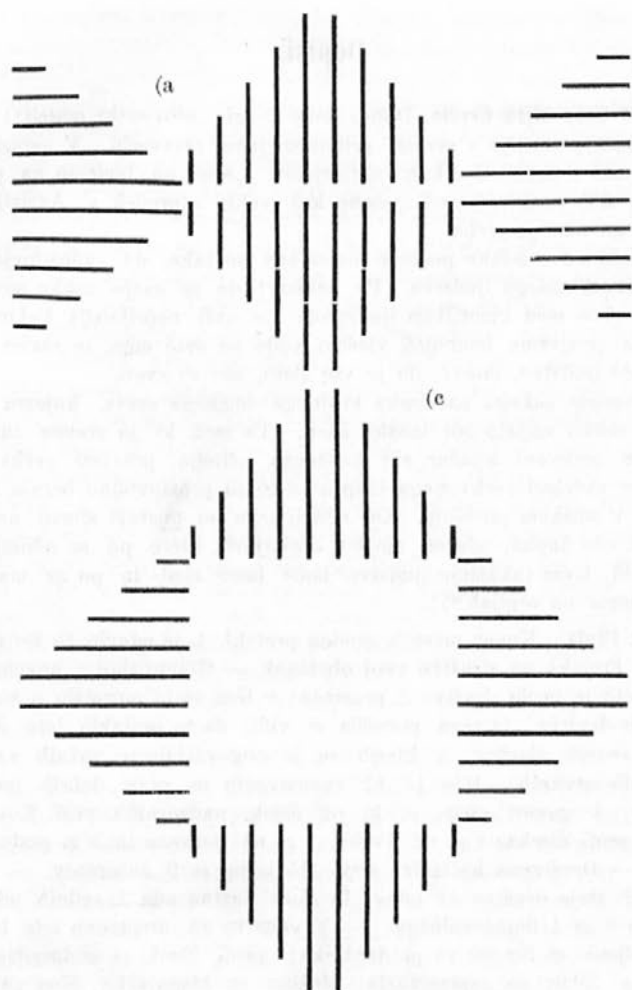
a) 2. 3. 2; b) $\begin{matrix} 1 & & 1 \\ 2. & 3. & 2 \\ 1 & & 1 \end{matrix}$; c) $\begin{matrix} 1 & & 3 \\ 2 & & 2 \\ 1 & & 3 \end{matrix}$; d) 3. 4. 3; e) $\begin{matrix} 1 \\ 2. & 3. & 2 \\ 1 \end{matrix}$;

f) $\begin{matrix} 1 & & 4 \\ 2. & 4. & 2 \\ 1 \end{matrix}$; g) $\begin{matrix} 4 & & 3 \\ 4. & 3. & 4 \\ 4 \end{matrix}$; h) 2. 3. 4. 3. 2; i) $\begin{matrix} 1 & & 4 \\ 3. & 2. & 2. & 3. & \text{itd.} \\ 1 & & 1 & & 4 \end{matrix}$

Naj pridenem od nekterih nalog za poočitanje nekoliko izdelovanj.

Učenec kmali spozna, da se naloga e) drugače izgotovi, kakor naloga b) ktera je jim že od prej znana. Izdelovanje naloge f) je podobna deloma nalogi b) deloma nalogi e) in naloga g) nalogi d.)

Mislím, da iz tega vsaki razvidi, kako mnogo se zamo-rejo naloge še razširiti. Združevanje in vezanje poprečnih črt stori izdelovanje jako mnogovrstno, ter napeljuje učence misliti in jih sili k samodelavnosti. Vse vaje pa naj se naprej na pikasti strani tablice, potem na ne pikasti in še le potem na papirji izdelujejo. Ker se pri tem oko in roka enakomerno vadita in urita, samodelavnost pri učencih in veselje do risanja budi; zato menim, da je metoda, ktere bistvene in glavne črte sem hotel s tem sestavkom narisati, pripravna, da se z njo v ljudski šoli prvo stopinjo v risanju stori.

Dopisi.

Od Save blizo Brežic. Dobro došel blagi „Slovenski učitelj“! Ti si nas tukajšnje učitelje s svojim prihodom jako razveselil. V svojem programu imaš z debelimi črkami natisnjeno: „Stali pa bodemo na podlagi novih šolskih postav, ktere čislamo kot velik napredek v Avstriji.“ In ravno tega nam je treba,

Naše nove šolske postav osnovane so tako, da zadostujejo vsem potrebsčinam našega ljudstva. Pa žalibog! da še imajo toliko sovražnikov, posebno med kmetiškim ljudstvom. Le naši neprijatelji, kakor jih ti v svojem programu imenuješ, vlečejo vodo na svoj mlin, in ravno to poslušaj naše ljudstvo, misleč, da je vse zlato, kar se sveti.

Poznam nekega načelnika krajnega šolskega sveta, kojemu šolske postav toliko veljajo hot lanski sneg. Ta mož, ki jo zraven tudi oče župan in cerkveni ključar, sili domačega učitelja, prevzeti cerkveniško službo ter vzdržati cerkvenega hlapeca in to za prostovoljno bérnjo in stanovanje v šolskem poslopju. Ker učitelj tega po postavi storiti ne more, žuga mu oče župan, odvzeti službo orglarjevo, ktere pa se učitelj prav rad iznebi; kajti tukajšnje ljudstvo hoče imeti med- in po sv. maši teutonske plese na orgljah.*)

Iz Ptuja. Konec meseca grudna pretekli. l. je minulo že četrto leto, kar ima Ptujsko uč. društvo svoj obstanek. — Glavni zbor v novem društvenem letu je imelo društvo 2. prosinca; v tem se je poročalo o stanji in delovanji društva. Iz tega poročila se vidi, da je preteklo leto društvo imelo 8 rednih shodov, v kterih se je pogovarjalo o važnih vzrejnih, in učilnih stvaréh. Bilo je 12 znanstvenih in prav dobrih govorov, in sicer: 4 govori gosp. c. k. ok. šolsk. nadzornika, prof. Končnika, 3 gosp. prof. Žiteka, 1 g. uč. Ferka, 1 g. uč. Serneca in 3 g. poduč. Voglar-ja. — Društvena knjižnica šteje 115 knjig in 9 časopisov. — Konec leta 1872. šteje društvo 42 udov, in sicer častna uda 2, rednih udov 30, nerednih 9 in 1 dopisovalnega. — V vodstvo za društveno leto 1873 so bili izvoljeni: g. Sernee za predsednika; prof. Žitek za podpredsednika. Robič in Žihár za zapisnikarja; Možina za blagajnika; Kos za knjižničarja; Horvat, Vobič in Schrei za odbornike. —

Od g. Lapajne-ta iz Ljutomera došel nam je bil sledeči telegram, ki je bil z veseljem sprejet: Vsem zbranim učiteljem [kličem: „Naprej na potu združevanja, naprej na potu zboljševanja narodnih naših šol! Bratislavi pozdrav!“] Odbor mu je radostno poslal primeren odzdrav.

Konečno želim, da bi se pri vsakem prihodnem shodu v popolnem številu zbrali; kajti društvo nam je vez, ki nas veže na dušnem polju. Ne zabimo nikdar da v združbi je moč in v slogi je napredek! J. E. R.

*) Drugi del Vašega dopisa smo opustili, ker je stvar že ostarela, za zdaj naj obrekovani g. artečki učitelj potrpi, saj smo učitelji tega že navajeni. Sicer smo pa pripravljani pri vsaki nezgodi braniti čast in pravico učiteljev.

Iz Ljutomera. Okrajno učiteljsko društvo ljutomersko imelo je 30. decembra svojo skupščino. Dnevni red je bil že zadnjič omenjen. O analitično-sintetični metodi začne prvi govoriti g. Miklošič, ki je ves vnet za to metodo, nalašč iz Maribora semkaj prišel, da jo je nam razlagal. Najpopred nam dokazuje razloček o podučevanju pred dvajsetimi leti in zdaj. Mi bi tudi ne bili zadovoljni, pravi, ako bi nam krojač suktnjo naredil po ravno tisti šegi, kakor pred dvajsetimi leti. Kakor se tedaj vsi stanovi izobražujejo, da so popolnejši v svoji stroki, ravno tako tudi učiteljski stan dela na to, da je poduk v šoli kolikor mogoče bolj jasen in popolnejši. — Popred pa ko se začne o analitično-sintetični metodi podučevati, treba je priprav. Priprav pa je že treba pri starih; ako že roditelji otroški duh vzbujajo, je učitelju lahko daljne dušne moči vzbujevati in vtrjevati. Angleški pregovor pravi: „Odgojiteljstvo vtrokovo naj se začne devet mesecev pred porodom“. Ako pomislimo, kakošno pripravo otroci od svojih starišev dobivajo, reči mora vsak, da ne zadostuje tirjatvam sedanjenega časa. Starši imajo vedno kako knjigo ali časopis za svoje lastno razveseljevanje ali izobraževanje, a le redkoma se dobiva pri njih kaka knjiga o „odgoyiteljstvu“ ali kaka list, ki govori o izreji. Bližno pripravljanje k tej metodi pa je to, da se učitelj mora ljubezen učencev pridobiti; in da se upelje v šolo dobra disciplina. Potem nam g. govornik razklada, kako je učitelju treba postopati pri vpeljavi te metode od prve šolske ure itd. v vseh predmetih. — Nam učiteljem je ta metoda dopadla ker je g. Miklošič jako obširno in kratkočasno govoril. („Sl. učitelj“ bode o svojem času obširno o tej metodi govoril. Vr.) G. govornik nadalje pravi, da se še ta metoda ne da precej v šole vpeljati, ker še nimamo zanj pripravnih učnih knjig.

Končno se vsi učitelji g. Miklošiču zahvalimo za njegovo uljudnost in izustimo željo, naj bi nas večkrat pri naših učiteljskih skupščinah obiskati blagovolil. — Potem pride druga točka na dnevni red: Razlaganje o kmetijstvu v ljudski šoli. O tem govori g. Pernišek. On povdarja, da učitelji odguyujemo večjidel kmetiška deca, da smo torej tudi zavoljo kmeta tukaj, kateri nas plačuje. Tedaj je naša dolžuost, da se trudimo kmetiški stan na višo stopnjo povzdigniti, in to s tem, da otroke o tem predmetu podučujemo. Že precej v prvem razredu naj se otroku veselje

bolj vspšno se podučuje postavim o poljedelstvu ali sadjoreji, ako celj deca na prosto pelje in jim tam potrebne reči razkazuje, ker otroci na prostem o teh predmetih več naučijo v eni uri, kakor 5 ur v šolski sobi brez praktičnega poduka. G. govornik potem zbranim učiteljem nasvetuje različna dela najboljših pisateljev o kmetijstvu. Postavim: Ži-

vinoreja (Pabst), sviloreja (Haberlandt), Sadjereja (Dr. Lucas), vinoreja (Babo), gozdnarstvo (Hecke). Tretja točka se je zavoljo pomanjkanja časa preložila na prihodnjo sejo. 4. premet je bil podučljiv govor g. Kryla, učitelja 1. realke, o kartografiji ali razlaganji map (zemljevidov). (Ta govor bomo tudi pri priliki o našem listu priobčili: Vr.) Zavoljo pomanjkanje časa morala se je tudi 5. točka dnevnega reda odložiti. Pri skupnem obedi v čitalnici, kjer so se učiteljem bratovsko pridružili prijazni ljutomerski duhovni, bile so mične napitnice, kakor na izdajatelja „Slov. učitelja,“ na složnost med učiteljstvom in duhovnikom, itd. Š. M.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem. Podučiteljska služba v Celji s 420 gld. Prošnja do 8. febr. na mestni šolski svet v Celji.

Podučiteljska služba pri sv. Barbari blizo Vurberga, pri sv. Benediktu, sv. Rupertu in sv. Lenartu — vse v Slovenskih goricah. Prošnje na dotične okrajne šolske svete.

Učiteljska služba v Polenškaku (okraj Ptuj) s 400 gld., 60. gld. doklade in stanovanjem, je razpisana do 20 febr.

Na Kranjskem. Učiteljska služba v Vipavi, Šturji, Postonji in Vremu (okraj Postojna). (Plače ? ? Vr.)

Podučiteljske službe na Igu (200 gld.), na Vrhniki (300 gld.) in v Postojni.

Premembe v učiteljskem stanu po Slovenskem.

Na Štajerskem. G. Ivan Reich za nadučitelja, g. Pavel Ungar za učitelja in g. Anton Horvat za podučitelja k sv. Lenartu v Slov. goricah; g. France Slano za podučitelja v Slov. Bistrico.

Listnica vredništva. G. Močniku, novemu vredniku Učiteljskega

kar pa zadeva nagnjenje in prijateljstvo do nemšč. v tej strani blagovolite Vi, gospod Močnik najprvo pred svojim i gom pometati.

Založnik J. Lapajne.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.